

Šele zdaj lahko tudi na odru normalno diham

Tekst

Patricija Maličev

Foto

Jože Suhadolnik

Človeški glas je leta 1930 napisal Jean Cocteau in v središče postavlja zapuščeno žensko, ki ob telefonu pričakuje zadnji klic nekdanjega ljubimca, da bosta uredila še poslednje podrobnosti skupnega življenja in se za vedno poslovila. V intimni drami sicer močne, sodobne in samostojne ženske smo priča ključnemu trenutku njenega življenja, v katerem po zaslugi bravuroznosti Helene Peršuh pred nami zasije v vsej svoji mešanici odločnosti, ranljivosti, moči in krhkosti skozi obče človeško temo zapuščenosti.

V **SNG Nova Gorica** je prvakinja Helena Peršuh zaposlena dvajset let. Bila je Atena, Zorislava, kraljica Izolda, Petra von Kant, princesa, Elmira, Orgonova žena, Nora Gregor, gospodična Costanza, Martina Orel, Lavinija Ofelija, Marija Lvovna, baronica Castelli Glembay in še marsikaj. V letu 2007 je prejela nagrado Združenja dramskih umetnikov Slovenije za igralske dosežke za Marjo Lvovno v *Letoviščarjih* in Irene v *Ta postelja je prekratka ali Samo fragmenti*, leta 2015 pa igralsko nagrado za vlogo Elmire v uprizoritvi *Tartuffe* na Dnevih satire Fadila Hadžića v Zagrebu.

“

Česa se najbolj spominjate iz tistega februarskega večera in česa z gostovanj s predstavo Dvoboj po vsej Evropi?

Uh, to pa je že zelo, zelo daleč ... Spomnim se grozljive treme. Nisem mogla umiriti telesa, roke so se mi tresle, kar seveda ni najbolj idealno, če moraš klekljat. Rekla sem si, glej, umrla ne boš, in potem se je *Dvoboj* začel, prebudil me je aplavz. Nobenih pričakovanj ni bilo, odziv nas je pravzaprav presenetil. Povsod, kjer smo gostovali, so nas res lepo sprejeli.

Režiral jo je Diego de Brea in vaš soigralec je bil Uroš Smolej.

Vsi sodelavci, Tomaž Grom, Bojana Kunst, Maks Soršak, vsa ekipa je dihala za predstavo. Uroš je izvrsten igralec in kolega. Bil je izredno potrpežljiv, ogromno mi je pomagal. V ta projekt sem namreč vstopila pozno, struktura predstave je bila že vzpostavljena. *Dvoboj* je bila predstava o neskončni lepoti, razpeti med željo in vdanostjo, o neizrečeni čutnosti, o bolečini in užitku.

Kot sošolca sta sodelovala že na akademiji; vajina diplomska predstava *Obločnica*, ki

se rojeva, je dolgo odmevala in prejela sta študentsko Prešernovo nagrado.

Bolje smo jo odnesli kot pa Ivan Mrak, ki so ga malodane linčali, ko je uprizoril *Obločnico*. Ivana Mraka, posebneža slovenske dramatike, nihče med nami, razen Diega, ni poznal. Nas je pa navdušil. Luč se je prižgala. Pravzaprav pogrešam tisto brezglavo norost, svobodo, veselje, tisti način, ko smo v Moderni galeriji s sošolci ustvarjali *Obločnico*.

Za kakšen način gre?

Da imaš čas, mir, da se zares lahko ukvarjaš s problemom, ki te vznemirja, z ljudmi, ki podobno čutijo, razmišljajo. Neobremenjeno, brez misli na končni rezultat.

Še pred študijem igre ste v Münchnu študirali umetnostno zgodovino ...

V gimnaziji sem po naključju pristala v gledališki skupini Branke Bezeljak, ki mi je na široko odprla vrata v svet umetnosti. Brez nje bi bilo moje življenje gotovo bistveno drugačno. Nisem pa razmišljala, da bi postala igralka. Želela sem biti zdravnica (*smeh*), pediatriinja. Zaradi poraznega znanja kemije sem bila prepričana, da sprejemnih izpitov na medicini ne bom naredila, in jih sploh nisem šla delat. Nisem vedela, kaj bi s sabo, najprej sem bila frizerka.

Ste frizirali prijateljice?

Ne, delala sem v pravem salonu, pri moji mami. Potem sem študirala umetnostno zgodovino. Ja, dolgo je trajalo, da sem zašla na to pot. Moji starši so bili zelo potrpežljivi.

V SNG Nova Gorica ste se zaposlili leta 1999, kar je hkrati dolga in kratka doba.

Vaši kolegi so mi povedali, da ste kar nekajkrat hoteli opustiti igro.

Dolga doba. Normalno, da pridejo krize. Zdela bi se mi čudno, če jih ne bi bilo. Večkrat sem obstala na mestu, trčila ob zid lastne omejenosti, povprečnosti. To me je frustriralo. Jezen, v krču, poln strahov težko delaš. Nisem videla smisla, da bi vztrajala v svojem početju. Ampak tudi za to je potreben pogum. Kot vidite, ga nisem imela, ker še zmeraj vztrajam. Igralski poklic je tek na dolge proge, mi je enkrat rekla Silva Čušin. Tega se držim. Učim se potrpežljivosti, skromnosti. Moj ego se manjša, ne potrebuje več toliko zunanjih potrditev.

Z zunanjimi potrditvami mislite na kritike?

Tudi. Ne obremenjujem se več z njimi. Morala sem dozoreti, se znebiti želje po ugajanju. Šele zdaj lahko tudi na odru normalno diham.

Intuitivno veste, kateri projekti vam utegnejo bolj ležati?

Včasih sem bila trdno prepričana, kaj je zame in kaj ne, pa se je na koncu izšlo ravno obratno. Trudim se, da vstopam v proces odprto, brez predsodkov pa tudi brez pretiranih pričakovanj. Vsaka predstava je zgodba zase, začne se iz nič, je nepopisan list ...

Bi lahko rekli, da so vam bile vloge, za katere ste bili nagrajeni, v velik izziv?

Vsaka vloga je svojevrsten izziv. Res pa je, da sem Elmiro v *Tartuffu* z užitkom igrala. Rada imam klasične tekste, v veselje mi je bilo delati z Vitom Tauferjem, s soigralci smo ustvarili zgodbo, ki je dolgo živela.

Bili ste imenitna Nora Gregor v predstavi Nora Gregor – skriti kontinent spomina v režiji Nede B. Rusjan.

● Helena Peršuh v *Tartuffu* Foto Manja Zore

Veste, nisem bila zadovoljna. Vse preveč sem se ukvarjala z njeno podobo, s formo. Nora Gregor je namreč resnična oseba. Slavna igralka dunajskega Burgtheatra, rojena v italijanski Gorici. Igrala je v hollywoodskih filmih. Skratka, zvezda, ki pa ni imela sreče v zasebnem življenju. Druga svetovna vojna ji je vzela gledališče, umetnost, vse, za kar je živela. Brez odra ni zmogla. Umrla je v Južni Ameriki, osamljena, zlomljena. Žalostna zgodba. Le na trenutke mi jo je uspelo zares ponotranjiti. Razumela sem njeno ljubezen do odra, njeno stisko, njeno slabo vest, ko je večer za večerom odhajala v gledališče, otrok pa je ostajal doma z guvernantom, tuja mi je bila njena ambicija, slava. Njena zgodba me je opomnila, kako je življenje nepredvidljivo, krhko. Vse, kar misliš, da si, in kar misliš, da imaš, se lahko v trenutku sesuje v nič.

Katera predstava vam je ostala v posebnem spominu?

Težko rečem, nemara *Tit Andronik* v SNG Drami. Na hitro sem vskočila v vlogo Lavinije tik pred premiero, ker se je kolegica poškodovala. Intuitivno sem začutila njeno notranjo bit, izstopila iz glave in se predala toku. Predvsem pa sem za to izkušnjo hvaležna, ker sem imela možnost, ob vseh drugih izvrstnih igralkah v predstavi, ki sem jih zmeraj občudovala, igrati z Jernejem Šugmanom. Na eni od vaj sem ga prekinila in mu rekla: Oprosti, Jernej, moram zacepetati. Bil je trenutek čiste radosti, da sem tam, z njim ... Nikoli ne bom pozabila.

Nekako se zdi, da najraje delate prav z režiserjem, ki je tudi vaš življenjski sopotnik, Diego de Brea. Kako se ujameta v procesu? So namreč tudi režiserji, ki ne znajo režirati »svojih«.

Tak občutek ste verjetno dobili, ker me sprašujete o predstavah, ki sva jih skupaj delala. V veselje mi je delati z več režiserji in režiserkami. Rada pa delam tudi z Diegom, čeprav

že dolgo nisva sodelovala. Dolgo in dobro se poznavata. Vem, kaj ga zanima, kaj v gledališču išče, poznam njegov »svet«, ni potrebno veliko besed, nič me ne režira, nikoli. Zaupava si. Zaupanje in vera pa sta po mojih izkušnjah ključna.

Eden od blagoslovov SNG Nova Gorica je, tako mi pravi občutek, da je ženski del ansambla zelo povezan. Imam prav?

Imate dober občutek. Pa ne samo ženski del, ansambel je povezan. Prijatelji smo, pomagamo si. To je velik blagoslov. V zadnjem času je prišlo kar nekaj krasnih mladih ljudi. Vstopila je nova energija, drug veter je zapihal.

Pred sedemnajstimi leti sem vas prvič videala na odru Gledališča Glej in zdaj nazadnje pred nekaj tedni, ko ste igrali v Človeškem glasu v režiji Ajde Valcl, monodramskem projektu, pri katerem najprej niste hoteli sodelovati. Zakaj?

Nikoli nisem razmišljala, da bi delala monodramo. Predvsem zato, ker je zame gledališče kolektivno delo, brez soigralcev na odru ne obstajam. Ko mi je umetniški vodja to ponudil, sem mislila, da me bo kap. Gladko sem zavrnila. Ampak je vztrajal. Predlagal je sestanek z Ajdo. Popili smo čaj. Še enkrat sem prebrala tekst. Dotaknila se me je njena nepopisna bolečina, nemoč, paraliziranost, jeza, obup, njena ranljivost, ko se mora za vselej posloviti od človeka, ki ga globoko ljubi. In to po telefonu. Ko se človeku to zgodi, ko zgubi ljubljeno osebo, padeš v globoko jamo.

nek z Ajdo. Popili smo čaj. Še enkrat sem prebrala tekst. Dotaknila se me je njena nepopisna bolečina, nemoč, paraliziranost, jeza, obup, njena ranljivost, ko se mora za vselej posloviti od človeka, ki ga globoko ljubi. In to po telefonu. Ko se človeku to zgodi, ko zgubi ljubljeno osebo, padeš v globoko jamo.

Ko hočeš ljubljeno osebo nazaj.

Z Ajdo sva se veliko pogovarjali o tem. Ta ženska je v trenutku, ko zasliši njegov glas, pripravljena narediti vse, da ga obdrži. Pozabi nase, poniža se, laže. A gre za preračunljivo, premišljeno potezo? Mislim, da ne. To počne iz čiste nemoči, iz nuje. Seveda vrejo iz nje tudi jeza, sovraštvo, vsi občutki, ki jih človek doživlja v taki situaciji.

Kateri občutek vas je najbolj spremljal v procesu te predstave?

Dolgo sem premišljevala, kaj se zgodi z njo, ko se zares poslovita, ko odloži telefon. Samomor? Ajda se je odločila drugače. Želela je odprti konec ... Kaj torej? Proti koncu predstave je stavek: Tudi če bi mi lagal in tudi če bi jaz to vedela, bi te samo še bolj ljubila. To mi je dalo misliti. Če nekoga zares ljubiš, si ga pripravljen spustiti, sprejmeš njegovo odločitev in mu odpreš vrata. In to ona naredi, zbere moč. Njeno trpljenje je osmišljeno. Ljubezen je in bo za vedno živela v njej. Počasi bo boljši človek. In na vsaki predstavi se ji v tem trenutku poklonim.

Moramo vedno jasno vedeti, kako se predstava konča?

Seveda ne. Vsak gledalec, ki sedi v dvorani, nosi zapis lastnih zgodb, misli svoje misli, čuti in vidi stvari po svoje. Naj se zgodi vsakemu svoje.

Veliko stvari je, ki jih morate igralci sami pri sebi razjasniti, da se nam, ki vas gledamo, zdi samoumevno, da na odru storite, kar storite. Z igro nam razložite, kar vidimo in beremo na obrazu, telesu.

Veliko je treba kopati po sebi, globoko. Pri *Človeškem glasu* sem, na primer, precej razmišljala o odnosih. Ali je to, da si tako stopljen z neko osebo, ker sem prepričana, da ona je, že patološko? Gre za odvisnost od odnosa? Ali gre samo za radost, da si lahko tako globoko z nekom v stiku? Ali se lahko prek odnosa uresničiš, izpolniš? Ampak prav to iskanje med študijem je tisto, kar me zanima, to obožujem, to je moj adrenalin ... Ne morem stopiti na oder, če nimam razjasnenih vseh podrobnosti, če ne vem, kaj. Bolje ko se pripravim, lažje izstopim iz svoje glave in zaživim drugo zgodbo.

Se boste po uspehu *Človeškega glasu* torej še naprej upirali monodramam?

Nekaj sekund po premieri sem bila v popolnem šoku, takšna tišina je bila, zdelo se mi je, da so vsi zaspali ... In na vsaki ponovitvi se zgodi podobno. Ustvari se posebna, intimna energija z občinstvom, kakršne v gledališču še nisem doživela. Neizmerno sem hvaležna. Hvaležna, da lahko v tej uri nekaj dam. To je več kot dovolj.

“Predvsem pa sem za to izkušnjo hvaležna, ker sem imela možnost, ob vseh drugih izvrstnih igralcih v predstavi, ki sem jih zmeraj občudovala, igrati z Jernejem Šugmanom. Na eni od vaj sem ga prekinila in mu rekla: Oprosti, Jernej, moram zacepetati. Bil je trenutek čiste radosti, da sem tam, z njim ... Nikoli ne bom pozabila.

“Igralski poklic je tek na dolge proge, mi je enkrat rekla Silva Čušin. Tega se držim. Učim se potrpežljivosti, skromnosti. Moj ego se manjša, ne potrebuje več toliko zunanjih potrditev.

“Nekaj sekund po premieri sem bila v popolnem šoku, takšna tišina je bila, zdelo se mi je, da so vsi zaspali ... In na vsaki ponovitvi se zgodi podobno. Ustvari se posebna, intimna energija z občinstvom, kakršne v gledališču še nisem doživela. Neizmerno sem hvaležna. Hvaležna, da lahko v tej uri nekaj dam. To je več kot dovolj.

Je Ptujčanka. Ko je leta 2002 kot Ona ob Urošu Smoleju nastopila v Dvoboju v režiji Diega de Bree v Gledališču Glej, smo vsi govorili samo o tej predstavi in njej. Nazadnje je pred nekaj tedni z monodramo *Človeški glas* v režiji Ajde Valcl in produkciji SNG Nova Gorica gostovala v istem teatru in spet smo ostali brez besed. Dobesedno.

**Helena
Peršuh**

